

Arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning 2023

Falsterbo 8:112, fornlämning L1989:3865

HUSBYGGE

Vellinge kommun
Skåne län

Arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning 2023

Falsterbo 8:112, fornlämning L1989:3865

HUSBYGGE

Vellinge kommun
Skåne län

Skånearkeologi AB

Per Sarnäs

Midgårdsgatan 3

216 19 Malmö

Tel: 0708-82 78 16

E-post: info@skanearkeologi.se

Webb: www.skanearkeologi.se

Arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning 2023

Falsterbo 8:112, fornlämning L1989:3865

Husbygge

Vellinge kommun

Skåne län

Skånearkeologi

Rapport 2025:1

Författare: Per Sarnäs

Grafisk form: Anders Gutehall

Omslagsbild: Schakt 3 från söder

Kartor: © Lantmäteriet/Metria ordernr 724868

© Skånearkeologi 2025

Innehåll

Sammanfattning	5
Inledning	6
Syfte och metod	6
Topografi och fornlämningsmiljö	6
Tidigare undersökningar	7
Undersökningsresultat	8
Schakt 1	8
Schakt 2	9
Schakt 3	9
Schakt 4	9
Schakt 5	10
Fynd	10
Tolkning och källkritik	14
Eftermedeltida fynd	16
Referenser	16
Tekniska och administrativa uppgifter	18

Bilagor

Bilaga 1 Fyndlista

Bilaga 2 Keramikanalys

Figur 1. Karta över Skåne med Vellinge kommun markerat med blått.

Figur 2. Del av fastighetskartan över Näset. Läget för undersökningen är markerat med rött. Fornlämningsbegränsningarna för Falsterbo och Skanör liksom respektive borgruiner är markerade med blå linje.

©Lantmäteriet

Sammanfattning

Med anledning av att sökande avsåg att riva ett befintligt hus och uppföra nya byggnader inom fastigheten Falsterbo 8:112 som ligger inom Falsterbo medeltida marknadsområde, beslutade länsstyrelsen Skåne om en arkeologisk undersökning i form av en schaktningsövervakning.

Fastigheten Falsterbo 8:112 ligger strax öster om Flommen ca 1,7–1,9 m ö.h. med en ganska jämn topografi utom intill tångvallen där flygsand ackumulerats och skapat en viss nivåökning. I motsvarande topografiska läge har det tidigare genomförts fem arkeologiska undersökningar i form av schaktningsövervakningar inom fastigheterna Falsterbo 8:6, 8:8, 8:10, 8:13 och 8:111. Vid dessa undersökningar har ett varierat fyndmaterial framkommit. Variationen är till en del ett resultat av skiftande förutsättningar för undersökningarnas genomförande, såsom storlek och djup på schakten.

På fastigheten har tidigare stått ett hus som delvis har varit försett med källare. När man schaktat ur för källaren har man lagt upp schaktmassor strax söder om huset och därigenom skapat en upphöjd uteplats. Innan den arkeologiska undersökningen revs huset och kvar fanns urschaktningen för källaren och det äldre schaktupplaget. Undersökningen inleddes med att grästorven avschaktades inom en stor del av undersökningsområdet. Den avtorvade ytan avsåktes med metalldetektor. Sedan följde schakt för infart, garage, tre småhus i östra delen av fastigheten, ett ledningschakt och undersökningen avslutades med schaktning för en pool. Dessa schakt varierade i djup och avbanningen genomfördes skiktvis med metalldetektoravsökning av varje skikt. Vid metalldetektoravsökningen ignorerades oftast utslag för järn. Själva bostadshuset ska ligga något upphöjt varför ingen grundschaktning gjordes för detta. Även det äldre schaktupplaget som använts som underlag för en uteplats undersöktes med metalldetektor.

Metalldetektoravsökningen av de olika ytorna resulterade i ett rikt fyndmaterial bestående av 19 mynt, fyra muskötkulor, tre klädesplomber, ett skatte-/kontrollmärke, en fingerring med infattad sten, en silverring, en fragmentarisk fingerborg, fyra fragment av järngrytor, fyra fragment av bronsgrytor, två stora nålar av koppar/brons, två sigillstampar av koppar/brons, två söljor av koppar/brons, fyra söljor av järn, ett knivhandtag av järn och koppar/brons, ett sänke av bly, en ölhane av koppar/brons, en ölhane? av tenn, ett fint mönstrat hjalt av koppar/brons till dolk/kniv, ett mönstrat beslag av koppar/brons, sju kopparspik, 1–2 mejslar av brons och en osäker av järn, en halv passare av järn och sex knappar utan mönster av koppar/brons. Det påträffades även några större föremål av järn, bland annat en kniv, en hästsko och en del av en grövre länk. I samband med schaktningen insamlades all keramik som påträffades vilket resulterade i 150 keramikskärvor med en sammanlagd vikt av nästan 1 500 g. Keramik utgjordes av yngre svartgods, stengods, äldre rödgods och yngre rödgods. Det framkom få anläggningar vilket beror på att schaktningen endast nådde ned till underlaget i schakt 4 & 5.

De framkomna fynden vittnar om ett det förekommit omfattande aktiviteter av olika karaktär inom området. Mängden mynt och de två sigillstamparna tyder på att det förekommit handel på platsen. Övriga fynd indikerar att undersökningsområdet troligen omfattar både strandnära fiskeaktiviteter och aktiviteter som utfördes inom fiterna. Utifrån de fitrekonstruktioner som gjorts genom åren förefaller det troligt att undersökningsområdet berör den västra delen av Danzigs fit.

Det framkom även en hel del eftermedeltida fynd i form av ett par mynt och keramik. Dessa fynd ska troligen tolkas som en del av det i Fornsök registrerade fiskeläget som ligger strax väster om tångvallen.

Figur 3. Fat av yngre rödgods med en eftermedeltida datering (LUHM 33 303:110). Skala 1:1.

Inledning

Med anledning av att sökande avsåg att riva ett befintligt hus och uppföra nya byggnader inom fastigheten Falsterbo 8:112 som ligger inom Falsterbo medeltida marknadsområde, beslutade länsstyrelsen Skåne om en arkeologisk undersökning i form av en schaktningsövervakning.

Den arkeologiska undersökningen genererade ett lika omfattande som oväntat fyndmaterial av metallfynd. Riksantikvarieämbetet har därför tillskjutit 89 000:- för konservering.

Konserveringen har utförts av Lunds universitets historiska museum och myntbestämningarna har gjorts av Gitte Ingvardson vid samma institution.

All keramik är genomgången och analyserad av Torbjörn Brorsson, Keramiska studier i Höganäs AB förutom de från schakt 5 (poolschakt).

Syfte och metod

Syftet med undersökningen var att med ett vetenskapligt arbetsätt dokumentera fornlämningen.

Vid schaktningen genomfördes en skiktvis metalldetektoravsökning varvid utslag för järn oftast ignorerades. All keramik som påträffades vid schaktningen insamlades som lösfynd. Schakt, anläggningar och de flesta metallfynden inmättes med en RTK-GNSS (GPS). En sektion ritades analogt i skala 1:20.

Topografi och fornlämningsmiljö

Fastigheten Falsterbo 8:112 ligger ca 1,7–1,9 m ö.h. med en ganska jämn topografi utom intill tångvallen där flygsand ackumulerats och skapat en viss nivåökning.

Undersökningsområdet ligger inom Falsterbo medeltida och historiska marknadsområde (L1989:3865), strax öster om Flommen och två registrerade fornlämningar i form av ett fiskeläge (L1989:3347) och en tångvall (L1989:3766) (Fornsök).

Fiskeläget utgörs av ett område med fiskebodslämningar, ca 300 x 15 m stort. Bodlämningarna består av 45–50 gropar som är 5–8 x 2–5 m stora och ca 0,1–0,4 m djupa. Groparna är tydligast i södra och mellersta delen. Tångvallen är ca 1 200 m lång och följer gränsen för Fiddevången. Vallen är vanligtvis 1–1,5 m bred och 1 m hög. I sydost är den dock kraftigare, 1,5–2 m bred och 1,5–2 m hög. Undersökningsområdet utgjordes av gräsbevuxen tomtmark.

Under medeltid fungerade Falsterbo tillsammans med Skanör som stora produktions- och distributionsorter för det årliga sillfisket i Öresund och södra Östersjön, genom de s.k. Skånemarknaderna som var säsongsbundna företeelser. Eftersom sillen gick till på hösten, inföll marknaden under senmedeltid i allmänhet från sista veckan i augusti till första veckan i oktober. Tidigare, i början av 1300-talet öppnades marknaden på S:t Jacobs dag (25 juli) och stängdes till S:t Märten's dag (11 november). Den årliga exporten av sill kan ha uppgått till så mycket som 36 000 ton (Reisnert 2021).

I anslutning till marknadsområdena i Falsterbo och Skanör växte även permanenta strukturer fram, vilka under senmedeltiden framträdde med rådsstadens organisation och institutioner (Ersgård 1988). Den äldsta skriftliga källa som omnämner marknadsbebyggelsen i Falsterbo är ett privilegiebrev från år 1268 (Ersgård 1984, s.12). Från mitten av 1200-talet och framåt tilldelades en rad utländska städer handelsprivilegier och mark i området. Dessa markstycken, benämnda fiter, användes vid handeln och i den övriga verksamheten inom marknaden. Sannolikt var Lübeck en av de städer som etablerade sig först i Falsterbo. Städerna Anklam, Greifswald, Stralsund och Stettin har alla etablerat sig på Skånemarknaden senast i slutet av 1200-talet, men deras närvaro i Falsterbo kan beläggas tidigast under 1300-talets första hälft. Rostock däremot erhåller en fit först under 1400-talet. Från Falsterbo finns ett stort antal omnämningar av olika bodar, men det är svårt att avgöra om dessa funnits på de respektive städernas fit eller i själva staden. Med geografiska angivelser som ”nära borgen” när det gäller folk från Danzig, Lübeck eller Stralsund får man förmoda att dessa bodar, trots höga ekonomiska värden och stadstypiska epitet som skomakarbod, klädesbod, tillskärarbod,

slaktarbodar eller smedbodan faktiskt legat på respektive stads fit och inte i staden Falsterbo (Reisnert 2021).

Falsterbo når sin storhetsperiod i mitten av 1300-talet. Vid denna tidpunkt tar bebyggelseutvecklingen i Falsterbo en ny riktning mot en reglering och omstrukturering av marknadsområdet. Den tillfälliga bebyggelsen avlöses av mera permanenta bodkonstruktioner i ett fixerat tomtsystem. Därtill inrättas också fitområdena i en hårdare reglerad bebyggelsestruktur. I samband med att Hansan under sen medeltiden fick monopol på Skånemarknaden blev Falsterbo den dominerande orten på halvön (Ersgård 1984; 1989).

Under senmedeltiden minskar tillgången på sill och själva grunden för Skånemarkanden avtar succesivt vilket leder en tillbakagång för Falsterbo. Dock sänder alltjämt städerna Lübeck, Danzig, Rostock, Stettin och Stralsund marknadsfogdar till Falsterbo för att upprätthålla sina rättigheter på respektive fitområde. Det sista belägget på marknadsaktiviteter är från år 1674 då Lübeck skickade en fogde till marknadsområdet. Under följande århundraden bibehåller de båda orterna Skanör och Falsterbo fortfarande formellt sina stadsrättigheter, dock förenade med en gemensam förvaltning och kyrkoherde med säte i Skanör. Under 1800-talet är i själva verket Skanör och Falsterbo ingenting annat än kustbyar med jordbruk och fiske för egen försörjning (Ersgård 1984, s. 10).

TIDIGARE UNDERSÖKNINGAR

I motsvarande topografiska läge har det tidigare genomförts fem arkeologiska undersökningar i form av schaktningsövervakningar inom fastigheterna Falsterbo 8:6, 8:8, 8:10, 8:13 och 8:111. Vid dessa undersökningar har ett varierat fyndmaterial framkommit. Variationen är till en del ett resultat av skiftande förutsättningar för undersökningarnas genomförande, såsom storlek och djup på schakten.

Inom Falsterbo 8:6 som ligger lite drygt 100 m norr om undersökningsområdet framkom sex mynt, tre mynt/skattmärken, två dubbelsöljor, en solja, två fingerborgar, två beslag, två klädesplomber, en knapp, en mejsel, en del av ett oidentifierat redskap, ett blysnäcka, tre kopparspikar samt 1,3 kg keramik med dateringar från 1200-tal till 1500-tal (Sarnäs under utgivn.).

Ca 50 m norr om undersökningsområdet ligger Falsterbo 8:8 där det framkom ett fåtal metallföremål i form av en medeltida hästsko av toffeltyp, en odaterad knapp och ett antal smältor bestående av en blandning av koppar och bly. I övrigt framkom blygsamt med keramik i form av yngre svartgods, stengods och yngre rödgods samt enstaka djurben. Keramiken kan dateras från 1300-talet fram till och med 1600-talet, samt en skärva från 1800-talet. Till stor del är keramiken inhemsk men det finns även enstaka skärvor som tillhört importerade kärl (Sarnäs 2024).

Inom den i söder angränsande fastigheten Falsterbo 8:10, genomfördes en schaktningsövervakning 2022 där dock delar av kulturlagret bortschaktades innan arkeologisk dokumentation kunde genomföras. Vid metalldetektoravsökningen tillvaratogs en hvid prägla i Malmö under Christian I regentperiod (1448–1481), en brosch av tenn, ett föremål som liknar en dominobricka och som kan vara någon sorts spelplätt eller en vikt samt 2–3 muskötkulor. I övrigt framkom bland annat blysmältor, en rullad blyplåt och en fönsterspröjs av bly samt en del spikar. Den totala mängden keramik från undersökningen utgjordes av 180 skärvor med en sammanlagd vikt av nästan 1,5 kg. Keramiken härrör från 1300-talet fram till och med 1600-talet. Det framkom en del slaggklumpar varav två har analyserats och visat sig härröra från avancerat smide (Sarnäs 2023).

Ytterligare ca 140 m söderut genomfördes en schaktningsövervakning 2016 (Falsterbo 8:13) varvid det framkom en ringsölja, remändsdelen av en solja och ett beslag, samtliga av koppar/brons. Därtill påträffades ett mynt, en hvid prägla under Christian I (1448–1481). I övrigt framkom fyra plåtbitar av troligen koppar och en bit fönsterglas. Sammanlagt tillvaratogs 62 bitar keramik med en vikt av 510 g. Keramiken daterades till perioden från 1200-tal fram till 1500-tal (Sarnäs 2017).

Inom fastigheten Falsterbo 8:111, som ligger ca 210 m söderut, framkom 68 stolphål, 21 gropar/nedgrävningar, 16 mer eller mindre fragmentariska lerbottnar, 13 nedgrävda trätunnor, ett lergolv, en styllstensrad och ett antal rännor/diken som kan vara spåren efter en väg som lett från Flommen in mot land. Vid metalldetektoravsökningen påträffades 17 klädesplomber av bly, sex mynt, en blyvikt, en syborg, en syring, fyra musköt-/pistolkulor, en fragmentarisk stylus, en dubbelsölja, två konformade blyföremål samt diverse oidentifierade föremål av kopparlegeringar. Det framkom 69

Figur 4. Kartan visar de tidigare undersökningar som nämns i rapporten (grönt) liksom fornlämningarna efter fiskelägena och tångvallen (blått). Undersökningsområdet är markerat med rött.

Figur 5. Liten sölja av koppar eller brons (LUHM 33 303:41; F4). Skala 2:1. Foto: LUHM.

Figur 6. Litet beslag av koppar eller brons (LUHM 33 303:12; F12). Skala 2:1. Foto: LUHM.

Figur 7. Schaktplan med samtliga inmätta fynd och anläggningar. Lerbottnar är senapsfärgade och stolphål svarta. Det hus som revs är gråmarkerat.

keramikskärvor med en sammanlagd vikt av 702 g med dateringar från 1200-tal fram till 1500-tal (Sarnäs 2022).

Undersökningsresultat

På fastigheten har tidigare stått ett hus som delvis har varit försett med källare. När man schaktat ur för källaren har man lagt upp schaktmassor strax söder om huset och därigenom skapat en upphöjd uteplats. Innan den arkeologiska undersökningen revs huset och kvar fanns urschaktningen för källaren och det äldre schaktupplaget.

Undersökningen inleddes med att grästorven avschaktades inom en stor del av undersökningsområdet. Den avtorvade ytan avsåktes med metalldetektor. Sedan följde schakt för infart (schakt 1), garage (schakt 2), tre småhus i östra delen av fastigheten (schakt 3), ett ledningschakt (schakt 4) och undersökningen avslutades med schaktning för en pool (schakt 5). Dessa schakt varierade i djup och avbaningen genomfördes skiktvis med metalldetektoravsökning av varje skikt. Vid metalldetektoravsökningen ignorerades oftast utslag för järn. Själva bostadshuset ska ligga något upphöjt varför ingen grundschaktning gjordes för detta. Även det äldre schaktupplaget som använts som underlag för en uteplats undersöktes med metalldetektor.

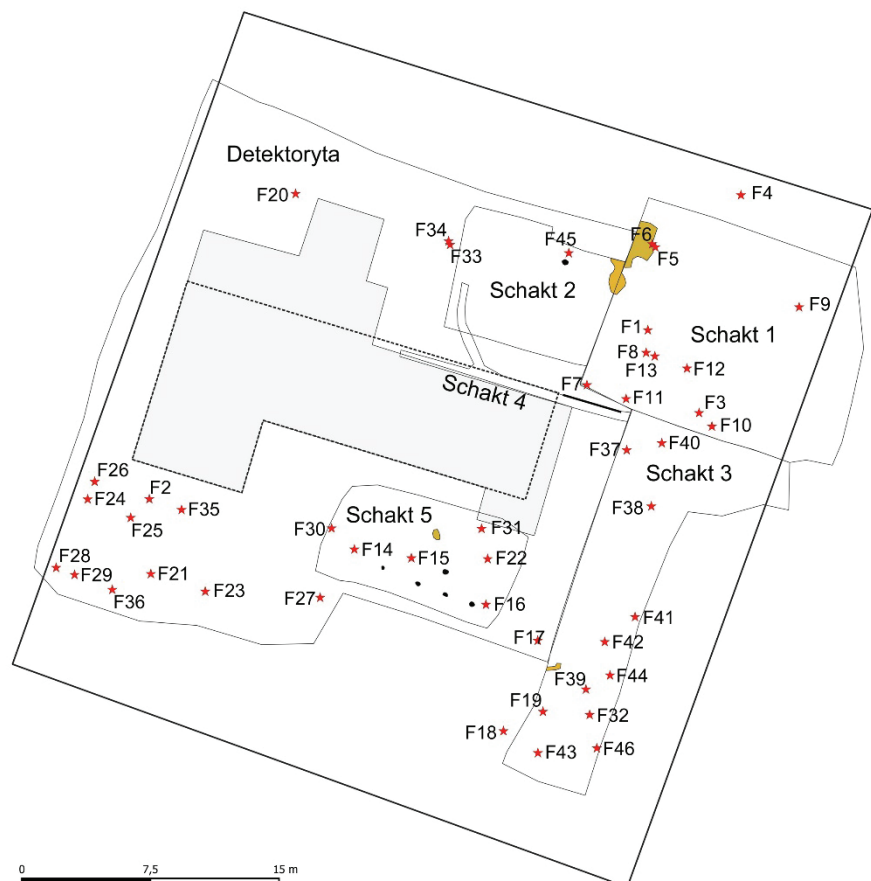
Det framkom få anläggningar vilket beror på att schaktningen endast nådde ned till underlaget i schakt 4 & 5.

SCHAKT 1

Schaktningen gjordes för en planerad infart och omfattade 176 m². Schaktdjupet var ca 0,3–0,4 m och nådde som djupast ned till 1,3 m ö.h.

Vid den skiktvisa metalldetektoravsökningen framkom 11 fynd (LUHM 33 303:1, :3, :5–13, 61–62) i form av fyra mynt, en stor nål av koppar/brons, en klädesplomb med mönster, del av hank eller fot till en gryta av brons, ett ornerat beslag av koppar/brons, en sölja av koppar/brons, en stor fingerring av silver och ett oident föremål som konserverades beroende på den myntliknande formen. Ingen keramik påträffades.

I västra kanten av schaktet framkom delar av två lerbottnar.

SCHAKT 2

Schaktningen gjordes för ett planerat garagebygge och omfattade ca 64 m². Schaktdjupet var endast 0,2–0,3 m ned till en nivå av ca 1,5 m ö.h.

Vid den skiktvisa metalldetektoravsökningen påträffades ett mynt (LUHM 33 303:2). I övrigt framkom protostengods och äldre rödgods.

I schaktet för garaget förekom ett rödbrunt lager över hela ytan. Ett lager som även framkommit på närliggande undersökningar. Endast ett stolphål framkom. Under lagret förekommer kulturlager troligen med lerbottnar då lera kunde konstateras vid geosondning. Det framkom markant få fynd vid schaktningen. Endast fem keramikskärvor i form av äldre rödgods och protostengods påträffades. I schaktet påträffades två större nedgrävda cementringar.

SCHAKT 3

I östra delen av tomten planerades tre mindre hus uppföras. Av praktiska skäl valdes att avbana hela området där dessa hus skulle uppföras. Schaktet kom därför att omfatta 124 m². Schaktdjupet var ca 0,4–0,5 m och nådde ned till en nivå av knappt 1,3 m ö.h. Vid den skiktvisa metalldetektoravsökningen påträffades 11 fynd i form av sex mynt (LUHM 33 303:37–38, :40–41, :44, :46), en muskötkula (LUHM 33 303:19), två söljor av järn (LUHM 33 303:32, :42), en stor nål av koppar/brons (LUHM 33 303:39) och två ben till en gryta av brons (LUHM 33 303:43 & :55). Förutom dessa inmätta fynd framkom en halv passare av järn, en länk av järn en länk med en ring av järn, en hästsko av toffelskomodell, ett sänke av bly, en omönstrad knapp samt ett gaffelliknande föremål (LUHM 33 303:67). I keramikväg framkom 21 keramikskärvor i form av yngre svartgods, protostengods, stengods, yngre rödgods och yngre vitgods.

Det framkom lite lera i västra schaktkanten som troligen är rester efter en lerbotten.

SCHAKT 4

Schakt 4 var endast 10 m² stort och grävdes för VA-anslutningar. Schaktet var ca 1 m djupt och nådde ned till nivåer mellan 0,8 och 1,0 m ö.h. Den västra delen av schaktet var stort av spåren efter det äldre huset. En sektionsritning u. pprättades i den östra och orörda delen av schaktet. Kulturlagret var här 0,4–0,6 m tjockt. Vid framrensningen av sektionen (sektion 1) framkom en keramikskärva från en trebengryta i yngre rödgods.

Figur 8. Två sigillstampar av brons (LUHM 33 303:14; F14 till vänster) och (LUHM 33 303:45 till höger; F45). På sigillstampen till vänster står troligen ett namn men bara enstaka bokstäver har identifierats. Skala 1:1. Foto: LUHM.

Figur 9. Hästsko av toffelskomodell med "klackar" i bakkanten (LUHM 33 303:68). Skala 1:1. Foto: LUHM.

Figur 10. Två mejslar av brons (LUHM 33 303:65) respektive järn (LUHM 33 303:69). Skala 1:1. Foto: LUHM.

Figur 11. Ölhane av brons (LUHM 33 303:22; F22). Skala 1:1. Foto: LUHM.

SCHAKT 5

Undersökningen avslutades med schaktning för en pool som genomfördes en månad senare. Schaktet omfattade ca 66 m² och djupet nådde ned till grundvattnet. Det framkom fem stolphål och rester efter en lerbotten. Den skiktvisa metalldetektoravsökningen resulterade inte i några tillvaratagna fynd. Ytan där poolen grävdes hade dock avsökts tidigare i samband med att grästorven avlägsnades vilket resulterat i sex fynd i form av en sigillstamp av koppar/brons (LUHM 33 303:14), en ring av koppar/brons med infattning med en röd sten (LUHM 33 303:15), en muskötkula (LUHM 33 303:16), en ölhane av koppar/brons (LUHM 33 303:22), ett kontrollmärke av bly (LUHM 33 303:30) och ett halvt mynt av silver (LUHM 33 303:31). De framkom 12 keramikskärvor i form av protostengods, stengods, yngre rödgods och yngre vitgods. Det påträffades även en skärva fönsterglas med en kröjslad kant vilket innebär att den är äldre än det tidigare huset och är troligen av medeltida ursprung (LUHM 33 303:125).

FYND

Metalldetektoravsökningen av de olika ytorna resulterade i ett rikt fyndmaterial bestående av 19 mynt, fyra muskötkulor, tre klädesplomber, ett skatte-/kontrollmärke, en fingerring med infattad sten, en silverring, en fragmentarisk fingerborg, fyra fragment av bronsgrytor, två stora nålar av koppar/brons, två sigillstampar av koppar/brons, två söljor av koppar/brons, fyra söljor av järn, ett knivhandtag av järn och koppar/brons, ett sänke av bly, en ölhane av koppar/brons, en ölhane² av tenn, ett fint mönstrat hjalt av koppar/brons till dolk/kniv, ett mönstrat beslag av koppar/brons, sju kopparspik, 1–2 mejslar av brons och en av järn, en halv passare av järn och sex knappor utan mönster av koppar/brons. Det påträffades även några större föremål av järn, bland annat en kniv, en hästsko och en del av en grövre länk. I samband med schaktningen insamlades all keramik som påträffades vilket resulterade i 150 keramikskärvor med en sammanlagd vikt av nästan 1 500 g. Keramik utgjordes av yngre svartgods, stengods, äldre rödgods och yngre rödgods.

Mynt

Det framkom tre penningar alla präglade i Lund. En av dessa är präglade under Christoffer II regentperiod (1319–1332) (LUHM 33 303:18) och två är präglade under Magnus Erikssons regentperiod, 1332–1360 (LUHM 33 303:10 och :40). Sju av mynten är hvidar som präglats under perioden 1481–1513 (Kung Hans) och ett under en period när Rigsrådet präglade mynt (1481–1483) (LUHM 33 303:28) varav sju är präglade i Malmö (LUHM 33 303:1–2, :6, :23, :26, :28, :31) och ett i Aalborg (LUHM 33 303:38). Dessutom påträffades en witten från Lübeck (LUHM 33 303:13), en witten från Hamburg (LUHM 33 303:44) och två witten från Stralsund. Dessa mynt har präglats under perioden 1365–1379 (LUHM 33 303:41, :46). Därtill framkom en 2 skilling präglad i Köpenhamn under Christian III (1535–1559) (LUHM 33 303:37) och en 2 skilling (klipping) från 1531–1532, präglad i Hamar i samband med Frederik I belägringen av Akershus (LUHM 33 303:37) (Schou 1926) (figur 12–13). De yngsta myntfynden utgörs av två skillingar från 1805 respektive 1821.

Figur 12. Klipping präglad 1531–32 i Hamar (LUHM 33 303:37; F37). Skala 2:1. Foto: LUHM.

Figur 13. Ett urval av de mynt som framkom. Från vänster en witten från Lübeck, en witten från Hamburg, en witten från Stralsund, en hvid från Malmö och en 2 skilling från Köpenhamn. Skala 1:1. Foto: LUHM.

LUHM 33 303:13

LUHM 33 303:44

LUHM 33 303:46

LUHM 33 303:6

LUHM 33 303:37

Övriga metallfynd

Tre av fyra muskötkulor framkom i ett område nära den intilliggande fastigheten Fals-terbo 8:10 där det tidigare framkommit 2–3 muskötkulor strax intill fastighetsgränsen (Sarnäs 2023). Muskötkulorna är små med en diameter mellan 10 och 12 mm och har troligen varit avsedda för pistoler. En av muskötkulorna har ett plundringshål som innebär att man med ett specialverktyg har tagit ut kulan ur vapnet (Arthursson m.fl. 2016).

Ett skatte- eller kontrollmärke påträffades (LUHM 33 303:21). Dessa kontrollmärken framkom i ett stort antal när Otto Rydbeck undersökte Skanörs borg. De tolkas som bevis för att man har erlagt olika skatter till kungen (figur 14) (Rydbeck 1928; 1935)

Det framkom två kraftiga nålar av koppar eller brons (82 respektive 95 mm långa) vilka tolkas som segelnålar. Båda har ett triangulärt tvärsnitt i spetsen (LUHM 33 303:5 & 33 303:39).

Två fingerringar av olika utförande påträffades. En av ringarna är av silver och har inskriptionen Ave Maria med majuskler i gotisk stil och symboler. Inskriptionen består av fördjupningar fyllda med en mörk massa. Ringen har en innerdiameter av 22 mm vilket innebär att den troligen burits på tummen (LUHM 33 303:3) (figur 15–16).

A. AVE MARIA * G

Den andra ringen är av brons/koppar med en infattad röd oval cabochonslipad sten och har en diameter av ca 15 mm (LUHM 33 303:15) (figur 17).

Järnredskapen framkom i södra delen vid schaktningen för småhusen, bland annat en hästsko av typen toffelsko som kan dateras till senmedeltid (1400-tal) (Engwall 1936) (LUHM 33 303:68) (figur 9).

Ett större gaffelliknande föremål påträffades i schakt 3 LUHM 33 303:67) Figur 18). Liknande föremål har påträffats i Birka, Häithabu, Dorestad och York. I en

Figur 14. Skatte-/kontrollmärke av bly (LUHM 33 303:21). Skala 2:1. Foto: LUHM

Figur 15–16. Ring av silver (ovan) med inskriptionen Ave Maria (vänster) Skala 2:1. Foto: LUHM.

Figur 17. Ring med infattad röd sten (LUHM 33 303:15). Skala 1:1, Foto: LUHM.

Figur 18. Järn som suttit på en lång stång fört att staka båtar på grunt vatten (LUHM 33 303:67). Skala 1:2. Foto: LUHM.

Figur 19. Utsnitt ur Bayeux-tapeten. De två männen som står upp längst till vänster i båten stakar ut båten med något som inte är åror.

Figur 20. Två knivhandtag av koppar eller brons (LUHM 33 303:35; F35 till vänster och LUHM 33 303:25; F25 till höger). På det vänstra mycket slitna handtaget kan man skönja figurer på båda sidor. Skala 1:2. Foto: LUHM.

Figur 22. Del av mynning från en gryta av brons (LUHM 33 303:20; F20). Skala 1:2. Foto: LUHM.

föremålskatalog över 800–1100-tals fynd från Coppergate i York finns ett liknande föremål avbildat. Föremålet är dock inte typbestämt annat än som gaffel (fork) (Ottaway 1989). Ett föremål funnet i Birka påminner också om denna (Arbman 1940, se Tafel 185). Även i en publikation över järnfynd från Haithabu finns en sådan avbildad (Westphalen 2002). Ett annat liknande föremål har påträffats i Blekinge och har dock tolkats som muskötgaffel? (BLM 12 634 118). Det gaffelliknande föremålet har suttit monterat på en kraftig trästång med en diameter av drygt 50 mm (2 tum) och har med största sannolikhet använts för att staka båtar eller pråmar på grunt vatten enligt Detlev Ellmers (Ellmers 1985). Möjligen är redskapet avbildat på Bayeuxtapeten (Bayeuxmuseum.com) (figur 19). Samtliga av dessa fynd härrör från vikingatida handelsplatser men bör ha förekommit även under medeltiden, åtminstone under den tidiga delen på platser där man manövrerat i grunda vatten.

Två fina knivhandtag av brons och en kniv av järn framkom. Det ena knivhandtaget är platt med ett utsirat mönster där det går att skönja människogestalter på båda sidorna (LUHM 33 303:35) (figur 20). Det andra knivhandtaget är smalt och tunt och kan ha suttit på ett bestick och kan därför även ha suttit på en gaffel eller en sked (LUHM 33 303:25) (figur 20). Kniven av järn består av blad och tånge med tre nitar.

Ett något ovanligt fynd utgörs av en halv passare av järn. Passare har använts inom både hantverk och vid navigation (LUHM 33 303:58) (figur 21).

Figur 21. En halv passare av järn (LUHM 33 303:58). Skala 1:2. Foto: LUHM.

Det påträffades fyra fragment av bronsgrytor. Tre av dessa har konserverats. Det framkom delar av en mynning (figur 22), en hank/ben och två ben (figur 31). De två benen som påträffades har ett triangulärt tvärsnitt (LUHM 33 303:8; :20; :43 och :55). Malmgrytor av brons började tillverkas i Tyskland under senare delen av 1100-talet och introducerades troligen via Hansans handelsvägar (Wahlöo 1985).

Det framkom en mejsel av brons och troligen ett fragment av ytterligare en mejsel (LUHM 33 303:65–66) samt ett mejselliknande föremål av järn (LUHM 33 303:69) (figur 10).

Det framkom anmärkningsvärt mycket blysmältor (ca 0,7 kg) i synnerhet i nordvästra delen vid schakt 1–2. En del av smältorna har troligen en hög kopparinblandning av färgen att döma. Det framkom också betydande mängder små kopparplåtar. Dessa kan eventuellt härröra från plåtarbeten i samband med uppförandet av det hus som revs. Det påträffades även sju handsmidda kopparspikar (LUHM 33 303:62–64; :69) (figur 29).

Två fragmentariska ölhanar/tappkranar påträffades. Den ena är av brons och utgörs av en tupp (LUHM 33 303:22) (figur 11) medan den andra som är av tenn består av röret som stacks in i tunnan. Liknande tappkranar användes till brännvinskaggar under 1800-talet LUHM 33 303:53) (figur 30).

Det framkom även tre klädesplomber av bly med mönster som dock inte går att koppla till någon av de större klädesproducenterna i Europa. Troligen utgör de privata klädeshandlars sigill (figur 23). I övrigt kan nämnas en bit rullad blyplåt med omvirad koppartråd (LUHM 33 303:59) (figur 24).

Figur 23. Tre klädesplomber av bly. Troligen sigill från privata klädeshandlare. Skala 2:1. Foto: LUHM.

LUHM 33 303:7

LUHM 33 303:29

LUHM 33 303:54

Figur 24. En bit rullad blyplåt med omvirad koppartråd (LUHM 33 303:59). Skala 1:1.

Figur 25. Oidentifierat föremål av brons eller koppar (LUHM 33 303:36; F36). Skala 1:1. Foto: LUHM.

Figur 26. Fingerborg med platt topp (LUHM 33 303:27; F27). Skala 1:1. Foto: LUHM.

Figur 27. Del av en järnlänk (LUHM 33 303:73). Skala 1:2.

Figur 28. Sänke av bly (LUHM 33 303:70). Skala 1:1. Foto: LUHM.

Figur 29. Exempel på de kopparspikar som framkom (LUHM 33 303:62). Skala 1:1.

Figur 30. Tappkran? av tenn. Liknande tappkranar förekom på brännvinskaggar under 1800-talet (LUHM 33 303:53). Skala 1:1. Foto: LUHM.

Figur 31. Sölja (skospänne?) av mässing som torde vara eftermedeltid (LUHM 33 303:4). Skala 1:1. Foto: LUHM.

Figur 31. Ben till en malmgryta (LUHM 33 303:55). Skala 1:1. Foto: LUHM.

Figur 32. Del av en Mynning från en trebensgryta i yngre svartgods. Troligen tillverkad i Rhenområdet (LUHM 33 303:108). Skala 1:2.

Figur 33. Botten av en kanna i äldre rödgods, s.k. Lundakanna (LUHM 33 303:83). Skala 1:2.

Figur 34. Del av en Mynning från en trebensgryta i yngre rödgods (LUHM 33 303:80). Skala 1:2.

Figur 35. Del av ett krus tillverkat i Tyskland under 1700-1800-talen (LUHM 33 303:96). Skala 1:1.

Keramik

Den totala mängden keramik från undersökningen utgjordes av 150 keramikskärvor med en vikt av 1488 g. Av dessa har Torbjörn Brorsson analyserat 138 skärvor med en sammanlagd vikt av 1,4 kilogram. Skillnaden utgörs av de 12 skärvor som framkom i schakt 4.

Keramikens påträffades främst som lösfynd vid schaktning och skärvorna har huvudsakligen daterats från 1200-talets början fram till och med slutet av 1500-talet. Materialet utgörs av både lokalproducerad keramik och en stor andel importerade kärl från Tyskland och något enstaka kärl från västra Danmark.

De äldsta keramikfynden utgörs av en liten skärva östersjökeramik som bör dateras till 1100-tal eller möjligen början av 1200-talet samt 20 skärvor protostengods från Pingsdorf (LUHM 33 303:111 och :99) (figur 36).

Av yngre svartgods framkom 21 skärvor med en sammanlagd vikt av 152 g. De har tillhört både kannor och trebensgrytor samt odefinierade kärl. Keramikens kom med största sannolikhet från någon av Hansastäderna i norra Tyskland och det kan ha varit från exempelvis Lübeck, Rostock, Greifswald, Stralsund eller Wismar. Ett kärl (LUHM 33 303:108) var hårt bränt och kornigt med en övertvikt mynningskant och det har bedömts vara tillverkat i Rhenområdet (figur 32). Minst ett av kärnen (LUHM 33 303:101) var sannolikt tillverkat i det medeltida Danmark. Det yngre svartgodset från undersökningen är sannolikt från 1200-talet och möjligtvis 1300-talets första del.

Av äldre rödgods påträffades 9 skärvor med en vikt av 104 g. Skärvorna från undersökningen har sannolikt tillhört fem olika kannor och samtliga har utifrån godsfärgen att döma en sydiskansk proveniens. En skärva (LUHM 33 303:83) (figur 33) hade en bottenkant som var facetterad och denna typ av kanna benämns för Lundakanna eller Skånekanna. Typen var som namnet antyder vanlig i Skåne. Det äldre rödgodset från undersökningen är sannolikt från både 1200- och 1300-talen.

Det framkom 49 skärvor protostengods med en sammanlagd vikt av 281 g. Andelen protostengods är hög i förhållande till andra medeltida fyndlokaler. Protostengodset från undersökningen utgörs uteslutande av kärl som var tillverkade i Tyskland. Det fanns skärvor som hade tillhört krus från Siegburg i närheten av Köln och Bonn samt från Duingen eller Copengrave i Niedersachsen.

Av yngre rödgods påträffades 40 skärvor med en sammanlagd vikt av 586 g. Det yngre rödgodset var förhållandevis enhetligt och utgjordes mest av trebensgrytor, men det fanns även skärvor som hade tillhört ett fat (LUHM 33 303:110) (figur 3). Samtliga kärl har bedömts vara av sydiskandinavisk proveniens och mest troligt från Skåne. Dominansen av trebensgrytor samt ett enstaka fat visar att keramikens främst användes som kokkärl, men också att materialet sannolikt är från 1400- och 1500-talen (LUHM 33 303:80) (figur 34).

Det framkom 15 stengodsskärvor med en sammanlagd vikt av 280 g. Skärvorna har tillhört flera olika krus som samtliga utom ett var tillverkade i Siegburg och de har daterats till perioden 1350–1600. En större skärva har tillhört ett krus som sannolikt var tillverkat i Frechen i Tyskland och kruset var sannolikt från 1700- eller 1800-talen (LUHM 33 303:96) (figur 35).

Det påträffades tre skärvor yngre vitgods med en vikt av 9 g, som har tillhört ett krus respektive obestämda kärl. Kärnen har sannolikt haft en tysk proveniens och de kan dateras till perioden 1550–1650 (Brorsson 2023; bilaga 2).

Tolkning och källkritik

Fyndskillnaderna mellan de sex undersökningarna (Falsterbo 8:112, 8:6, 8:8, 8:10, 8:13 och 8:111) är anmärkningsvärd och kan inte förklaras enbart av hur stora ytor som undersöktes med metalldetektor eller hur djupt man schaktade. De flesta metallfynden framkom ytligt strax under grästorven blandat med tidigmoderna och sentida fynd vilket medför att det kan vara svårt att bedöma åldern på vissa av föremålen.

Inom den intilliggande fastigheten Falsterbo 8:10 framkom ett fåtal metallfynd men mer keramik och detta trots att delar av kulturlagret redan var bortschaktat när undersökningen startade. En del av fyndskillnaden vad keramikens beträffar kan förklaras av att delar av ett dike undersöktes inom Falsterbo 8:10 i vilket påträffades en hel del keramik. En annan skillnad mellan de två undersökningarna är förhållandet mellan importerad och inhemskt tillverkad keramik. Inom Falsterbo 8:10 är andelen importerade

Figur 36. Protostengods från Pingsdorf. De två till vänster är bemålade (LUHM 33 303:111). Skala 1:1.

kärl betydligt mindre. Inom Falsterbo 8:112 har 38 % av keramikerna skandinaviskt ursprung räknat på antalet skärvor och 50 % om man räknar på vikten. Motsvarande siffror för Falsterbo 8:10 är 55 % respektive 67 %.

Det påträffades ovanligt mycket blysmältor som troligen inte utgörs av rent bly utan verkar ha en inblandning av koppar av färgen att döma. Vid den arkeologiska undersökningen inom den intilliggande fastigheten Falsterbo 8:10 påträffades en hel del slagg som analyserades och som bedömdes härröra från avancerat smide. En bit norr om Falsterbo 8:112 gjordes inom fastigheten Falsterbo 8:8 fynd av slagg varav några stycken genomgick en grundämnesanalys som visade på en blandning av metallerna koppar och bly. Resultaten från de tre undersökningarna visar att man har smält och smitt metaller i området.

ett ovanligt fynd utgörs av en skärva fönsterglas med kröjlad kant. Glaset har en grönaktig ton och är tjockare än modernt fönsterglas. Glasytan är mycket ojämn och det förekommer en förorening i glaset. Glaset är sannolikt av medeltida ursprung vilket antyder att det kan ha förekommit en mer påkostad bebyggelse i området. Detta antagande styrks av att det inom Falsterbo 8:10 påträffades en fönsterspröjs av bly.

Flera av fynden är av högstatus karaktär såsom de två knivskaften av brons, de två fingerringarna, de två sigillstamparna och skärvan av fönsterglas.

De framkomna fynden vittnar om ett förekommit omfattande aktiviteter av olika karaktär inom området. Mängden mynt och de två sigillstamparna tyder på att det förekommit handel på platsen. Enligt Eriksson fick dock ingen detaljhandel förekomma på stranden utan endast på fiterna så mynten bör ha tappats i samband med köp av sill (Eriksson 1980).

De två kraftiga nålarna är troligen segelnålar och möjligen ska även de två klädesplomberna intolkas i detta sammanhang. Reparation av segel bör ha varit en ständigt förekommande syssla under såväl medeltiden som tidig modern tid.

I schakt 2 framkom ett rödbrunt lager som även påträffats vid de närliggande undersökningarna Falsterbo 8:10 och 8:6. I samband med dessa undersökningar har prover från detta lager analyserats avseende förekomst av fiskben och rester av metallhantering med negativt resultat. Möjligen kan det vara tång som kastats upp av havet. Det finns kulturlager både över och under lagret (figur 37).

De äldsta fynden härrör från 1100–1200-talen i form av 20 skärvor Pingsdorferamik (LUHM 33 303:36) och en skärva östersjökeramik. Myntfynden härrör huvudsakligen från mitten av 1300-talet fram till början av 1500-talet. Det framkom förhållandevis många tyska mynt i förhållande till danska, jämfört med andra undersökningar i Falsterbo. De tyska mynten är samtliga präglade under senare delen av 1300-talet.

Frågan är om undersökningsområdet har berört någon av fiterna? Enligt Sven Söderberg som utgår från Dietrich Schäfers uppgifter så ska Danzigs norra gräns ha legat ca 50 söder om Grumhöjbackarna och sträckt sig 476 m söderut. Söderberg förlägger då den norra gränsen strax söder om Fädriften (Söderberg 1901). Då ligger undersökningsområdet inom Danzigs fit liksom tidigare undersökningar längs Södra och Norra Fågelsträcket (Falsterbo 8:112, 8:6, 8:8, 8:10, 8:13 och 8:111). Söder om Danzigs fit finns dock inga uppgifter om fiter. Inte någon av de som försökt rekonstruera fitindelningen i Falsterbo har markerat detta område som ingående i någon fit förutom Sven Söderberg som menar att Danzigs fit legat mellan Preussiska vägen i söder och något söder om Fädriften i norr (Schäfer 1887; Söderberg 1901; Blomqvist 1950; Janhke 2000).

Av fynden att döma bör undersökningsområdet ligga i gränzonen mellan Danzigs fit och stranden.

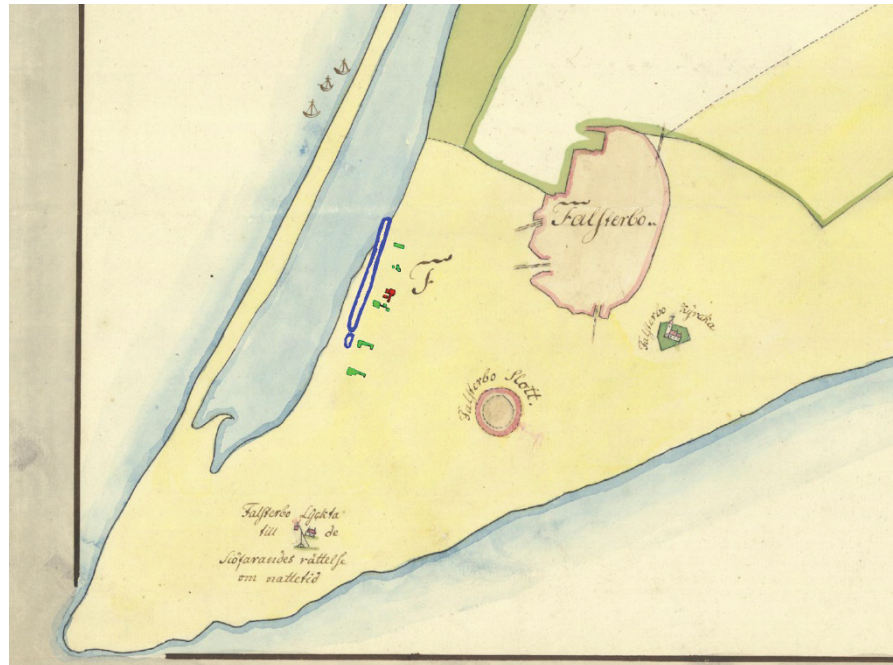
Figur 37. Fotot visar det rödbruna lagret som har framkommit inom de tre undersökningarna inom fastigheterna Falsterbo 8:6, 8:10 och 8:112. Möjligen utgör lagret tång som kastats upp på land vid någon storm. Det förekommer kulturlager både under och över lagret. Foto från norr.

EFTERMEDELTIDA FYND

Det framkom två skillingar från 1805 respektive 1821. Även vid undersökningen av Falsterbo 8:111 påträffades en ¼ skilling från 1805. Troligen ska även de knappar som påträffades ges en eftermedeltida datering. Det framkom även några keramikskärvor som har liknande dateringar. Det rör sig om en skärva från ett stengodskrus från Frechen, sex skärvor från ett fat i yngre rödgods och en skärva yngre vitgods. Även inom Falsterbo 8:6 har det påträffats keramik med eftermedeltida dateringar i form av skärvor av skålar och från en stekpanna. Inom det intilliggande Falsterbo 8:10 framkom yngre vitgods, skaftet från en trebensgryta och en skärva från en Jydepotta vilka också har eftermedeltida dateringar. Det är tydligt att det förekommer en viss verksamhet i området ända fram till början av 1800-talet. Ska dessa något yngre fynd kopplas till det fiskeläge (L1989:3347) som ligger strax väster om tångvallen? Ägobeskrivningskartan från 1765 har rectifierats med en felmarginal på som mest 10 m när det gäller kyrkorna i Falsterbo och Skanör liksom Skanörs borg. Den södra delen av kartan avviker mer än den norra delen (figur 38). Falsterbo slott ligger ca 200 m fel och Falsterbo lyckta ca 60 m fel vilket nog får skyllas på 1765 års uppmätning. På denna ägobeskrivningskarta har tre små båtar symboliskt utritats väster om Flommen. Samma båtsymboler finns väster om Skanör och vid Ättebäckens inlopp öster om Skanör. Vid Ättebäckens inlopp finns också ett fiskeläge (L1989:4862) registrerat i Fornsök liksom väster om Skanör (L1989:4714, L1989:4844, L1989:5356, L1989:5431, L1989:5433). Sannolikt markerar båtsymbolerna lägena för de eftermedeltida fiskelägena. Enligt Söderberg som företog provgrävningar ute på reveln så är denna en sen bildning och bör inte ha funnits under medeltiden annat än som möjligen ett grunt område (Söderberg 1901). Denna tolkning styrks av Gerhard Buhrmans karta från 1684 där reveln saknas men det ungefärliga läget för den är markerat som grund. Reveln finns med på kartan från 1765 och den något yngre skånska recognosceringskartan från 1812 och kanske är det uppgrundningen som medför att de gamla fiskelägena överges.

Samma år som ägobeskrivningskartan upprättades utgavs Johan Lorentz Gillbergs *Historisk, oeconomic och geographisk beskrivning öfver Malmöhus län Uti Hertigdömet Skåne*. I den beskrivs Falsterbo som endast ett litet ”fiske läje” och näringsverksamheterna utgjordes av sjöfart och fiske.

Figur 38. 1765 års ägobeskrivningskarta med de i texten beskrivna undersökningarna markerade med grönt och föreliggande undersökning med rött. Fornlämningarna L1989:3347 och L1989:3746 är markerade med blått.

Referenser

Litteratur

- Arbman, H. 1940. Birka: Untersuchungen und Studien I die Gräber. (Tafeln).
Arbman, H. 1943. Birka: Untersuchungen und Studien I die Gräber. (Text).

- Arthursson, M., Aspeborg, H. & Stark, K. 2016. Stångby 5:28. Förhistoriska boplatsslämningar och delar av det danska härläget 1676. Rapport över arkeologisk utredning steg 2 2015. Arkeologerna, Statens historiska museer. Rapport 2016:21.
- Ellmers, D. 1984. Frühmittelalterliche Handelsschiffahrt in Mittel- und Nordeuropa. Offa-Bücher 28.
- Engwall, G. 1936. Hästskor. Några hästskotyper från medeltid och renässans i kulturhistoriska museets samlingar av Lundafynd. Kulturens årsbok 1936.
- Eriksson, H. 1980. Skåneområdet. Wormianium.
- Gillberg, J. L. 1980. Historisk, oekonomisk och geographisk beskrivning öfver Malmöhus län uti hertigdömet Skåne.
- Janhke, C. 2000. Das Silber des Meeres: Fang und Vertrieb von Ostseehering zwischen Norwegen und Italien (12.-16. Jahrhundert)
- Ottaway, P. 1989. Anglo-Scandinavian ironwork from 16–22 Coppergate, York, c. 850–1100 A.D. Avhandling från University of York, Department of Archaeology.
- Rydbeck, O. 1928. Medeltida kontrollmärken av bly. Fornvännen 23.
- Rydbeck, O. 1935. Den medeltida borgen i Skanör. Historik, undersökningar och fynd. Acta Regiae Societatis humaniorum litterarum Lundensis.
- Sarnäs, P. 2017. Falsterbo 8:13, fornlämning 15. Rapport över arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning 2016. Skånearkeologi rapport 2017:6.
- Sarnäs, P. 2022. Falsterbo 8:111, fornlämning L1989:3865. Rapport över arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning 2021. Skånearkeologi rapport 2022:14.
- Sarnäs, P. 2023. Falsterbo 8:10, fornlämning L1989:3865. Rapport över arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning 2022. Skånearkeologi rapport 2023:26.
- Sarnäs, P. 2024. Falsterbo 8:8, fornlämning L1989:3865. Rapport över arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning 2023. Skånearkeologi rapport 2024:2.
- Sarnäs, P. Under utgivn. Falsterbo 8:6, fornlämning L1989:3865. Rapport över arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning 2023.
- Schou, H. H. Beskrivelse af Danske og Norske mønter 1448–1814 og Danske mønter 1815–1923.
- Schäfer, D. 1887. Das Buch des Lübeckischen Vogts auf Schonen.
- Söderberg, S. 1901. Undersökningar vid Falsterbo. Historisk tidskrift för Skåneland Bd 1.
- Wahlöö, C. 1985. Om grytor. Kulturens årsbok 1985
- Westphalen, P. 2002. Die Eisenfunde von Haithabu

Opublicerat material

- Brorsson, T. 2023. Keramiken från Falsterbo 8:112. Arkivrapport från Keramiska studier i Höganäs AB.

Kartmaterial

- Fastighetskartan
Skånska recognosceringskartan 1812–20
Ägodelningskarta från 1765

Internetreferenser

- Bayeuxmuseum.com
Fornsök
Lantmäteriet Historiska kartor

Tekniska och administrativa uppgifter

Länsstyrelsens diarienummer 431- 35525-2022
Skånearkeologis diarienummer 202233
LUHM nr 33 303

Län .....Skåne
Kommun .....Vellinge
Socken ..... Falsterbo
Fastighet .....Falsterbo 8:112
RAÄ-nummer L1989:3865/Falsterbo 15:1

Koordinatsystem ..... Sweref 99 TM
N koordinat 61400387
E koordinat 362324
M ö.h. 0,9-2

Fältarbetstid 2023-03-28–2023-05-25
Antal arbetsdagar 6
Antal arkeologtimmar 41

Undersökt yta ..... 440 m²

Projektansvarig .....Per Sarnäs
Uppdragsgivare ..... Susanna Wiman

Arkivmaterial i form av shapefiler, digitala foton, fältritning och rapportoriginal förvaras på Lunds universitets historiska museum.

Fnr	ID	Sakord	Typ	Material	Del	Antal	Längd	Bredd	Diam.	Vikt	Schakt	Mynttyp	Datering	Beskrivning	Myntort	Fyndomständigheter	Kommentarer
57		Vakant															
58		Passare		Fe		1	165			73	3			Halv passare			
59		Koppartråd		Cu/Pb		1	41			9				Koppartråd upprullat på blystycke		Lösfynd gamla schakthögen	Gallras
60		Solja		Fe		1	38	28		15				Nitar på tången		Lösfynd 20230418	Gallras
61		Kniv		Fe		1	210			51	1					Lösfynd 20230405	Gallras
62		Spik		Cu		4				21	1					Lösfynd	Gallras
63		Spik		Cu		1				4,5	3					Lösfynd	Gallras
64		Spik		Cu		1				21				Rektangulärt tvärsnitt		Lösfynd	Gallras
65		Mejsel		Cu		1	124		18,8	254				Rund		Lösfynd 20230405	
66		Mejsel?		Cu		1	90		16	158				Rund, saknar egg		Lösfynd 20230413	
67		Stakstång		Fe		1	253	80		444	3					Lösfynd	
68		Hästsko		Fe		1	130	110		374	3					Lösfynd	
69		Spik		Cu		1	70			23	2					Lösfynd	
70		Sänke		Pb		1	40			23	3					Lösfynd	
71		Gryta?		Cu	Hank/ben	1				15						Lösfynd 20230413	Gallras
72		Mynt		Cu	Skilling	1				2	2		1805	Fragment		Lösfynd gamla schakthögen	Gallras
73		Mynt		Cu	Skilling	1				8			1821			Lösfynd gamla schakthögen	Gallras
71		Solja		Fe		1	55	35		60	3			Två länkar		Lösfynd	Gallras
72		Länk		Fe		1				60	3					Lösfynd	Gallras
73		Ringlänk		Fe		1				170	3					Lösfynd	Gallras
74		Trebensgryta		Keramik	Buk	1				2	4		1400-1750	Skandinavien		Lösfynd	
75		Trebensgryta		Keramik	Buk	3				8			1400-1750	Skandinavien		Lösfynd dag 2	
76		Kärl		Keramik		4				22			1500-1650	Tyskland		Lösfynd dag 2	
77		Krus		Keramik	Buk	1				4			1400-1650	Siegburg		Lösfynd	
78		Kärl		Keramik	Buk	1				1			1150-1350	Rhen		Lösfynd	
79		Trebensgryta		Keramik	Buk	2				26			1400-1750	Skandinavien		Lösfynd	
80		Trebensgryta		Keramik	Mynning, buk, ben	3				68			1400-1750	Skandinavien		Lösfynd	
81		Kärl		Keramik	Buk	1				1	2		1150-1350	Rhen		Lösfynd	
82		Skål		Keramik	Mynning, buk	2				12	2		1250-1350	Rhen		Lösfynd	
83		Kanna		Keramik	Botten, buk	2				61	2		1200-1400	Skåne		Lösfynd	
84		Kärl		Keramik	Buk	1				1			1100-1250	Skandinavien		Lösfynd dag 1	
85		Kärl		Keramik	Buk	1				14			1250-1350	Tyskland		Lösfynd dag 1	
86		Trebensgryta		Keramik	Buk	4				14			1400-1750	Skandinavien		Lösfynd dag 1	
87		Kärl		Keramik	Buk	7				22			1175-1350	Tyskland		Lösfynd dag 1	
88		Krus		Keramik	Buk, botten	3				68			1350-1600	Siegburg		Lösfynd dag 1	
89		Kanna		Keramik	Buk	2				10			1200-1400	Skandinavien		Lösfynd dag 1	
90		Kärl		Keramik	Buk	2				7	3		1250-1350	Niedersachsen		Lösfynd dag 1	
91		Kärl		Keramik	Buk	2				6	3		1175-1350	Tyskland		Lösfynd dag 1	
92		Kärl		Keramik	Botten, buk	3				19	3		1250-1350	Rhen		Lösfynd dag 1	
93		Krus		Keramik	Buk	1				4	3		1550-1650	Tyskland		Lösfynd dag 1	
94		Krus		Keramik	Buk	1				2	3		1250-1350	Niedersachsen		Lösfynd dag 1	
95		Krus		Keramik	Mynning, buk	5				16	3		1350-1600	Siegburg		Lösfynd dag 1	
96		Krus		Keramik	Buk	1				52	3		1700-1900	Frechen		Lösfynd dag 1	
97		Trebensgryta		Keramik	Buk, ben	6				123	3		1400-1750	Skandinavien		Lösfynd dag 3	
98		Krus		Keramik	Buk	1				1	1		1350-1600	Siegburg		Lösfynd dag 3	
99		Kärl		Keramik	Buk	1				4			1150-1250	Pingsdorf		Lösfynd dag 3	
100		Kanna		Keramik	Buk	1				5			1175-1400	Skandinavien		Lösfynd dag 3	
101		Kärl		Keramik	Buk	2				17			1175-1300	Danmark		Lösfynd dag 3	
102		Kanna		Keramik	Buk, botten	6				59			1175-1350	Tyskland		Lösfynd dag 3	
103		Krus		Keramik	Mynning, buk	8				47			1250-1350	Rhen		Lösfynd dag 3	
104		Trebensgryta		Keramik	Mynning, buk, ben	8				88			1400-1750	Skandinavien		Lösfynd dag 3	
105		Kärl		Keramik	Buk	2				4			1175-1350	Tyskland		Lösfynd gamla schakthögen	
106		Trebensgryta		Keramik	Buk, ben	7				78			1400-1750	Skandinavien		Lösfynd gamla schakthögen	
107		Kanna		Keramik	Buk	2				8			1175-1400	Skandinavien		Lösfynd gamla schakthögen	

Fnr	ID	Sakord	Typ	Material	Del	Antal	Längd	Bredd	Diam.	Vikt	Schakt	Mynttyp	Datering	Beskrivning	Myntort	Fyndomständigheter	Kommentarer
108		Trebensgryta	Yngre svartgods	Keramik	Mynning, buk	2				44			1175-1350	Rhen		Lösfynd gamla schakthögen	
109		Krus	Stengods	Keramik	Buk, botten	4				139			1350-1600	Siegburg		Lösfynd gamla schakthögen	
110		Fat	Yngre rödgods	Keramik	Mynning, buk	6				179			1600-1750	Skandinavien		Lösfynd gamla schakthögen	
111		Kärl	Protostengods	Keramik	Mynning, buk,	19				119			1150-1250	Pingsdorf		Lösfynd gamla schakthögen	
113		Kärl	Yngre vitgods	Keramik	Buk	1				2			1550-1650	Tyskland		Lösfynd dag 3	
112		Krus	Protostengods	Keramik	Buk	5				15			1250-1350	Siegburg		Lösfynd dag 3	
114		Kanna	Äldre rödgods	Keramik	Buk	2				18			1175-1400	Skandinavien		Lösfynd dag 3	
115		Kärl	Yngre vitgods	Keramik	Buk	1				3			1550-1650	Tyskland		Lösfynd gamla schakthögen	
116		Krus	Protostengods	Keramik	Buk	1				18			1250-1350	Siegburg		Lösfynd gamla schakthögen	
117		Fat	Yngre rödgods	Keramik	Buk	1				1	5		1600-1750	Skandinavien			
118		Kärl	Yngre vitgods	Keramik	Buk	1				6	5		1550-1650	Tyskland			
119		Krus	Protostengods	Keramik	Buk	1				20	5		1250-1350	Siegburg			
120		Kärl	Yngre rödgods	Keramik	Botten	1				10	5						
121		Kärl	Yngre rödgods	Keramik	Buk	4				12	5						
122		Krus	Protostengods	Keramik	Buk	2				21	5						
123		Krus	Protostengods	Keramik	Mynning	1				6	5						
124		Kärl	Yngre svartgods	Keramik	Buk	1				1	5						
125		Fönsterglas	Kröjslad kant	Glas		1				2	4			Grönt glas med föroreningar			

Keramiken från Falsterbo 8:112

Torbjörn Brorsson, Keramiska Studier 2023

Keramik

Den totala mängden keramik från undersökningen i Falsterbo 8:112 utgjordes av 138 keramikskärvor och dess vikt uppgick till 1,4 kilogram (Tabell 1). Keramiken påträffades främst som lösfynd vid schaktning och skärvorna har daterats från 1200-talets början fram till och med slutet av 1500-talet. Materialet utgörs av både lokalproducerad keramik och en stor andel importerade kärl från Tyskland och något enstaka kärl från västra Danmark.

Godstyp	Antal	Vikt (g)
Östersjökeramik	1	1
Äldre glaserat rödgods	9	103
Yngre svartgods	21	152
Protostengods	49	281
Yngre rödgods	40	586
Stengods	15	280
Yngre vitgods	3	9
	138	1412

Tabell 1. Sammansättning av keramik från Falsterbo 8:112.

Registrering och definitioner

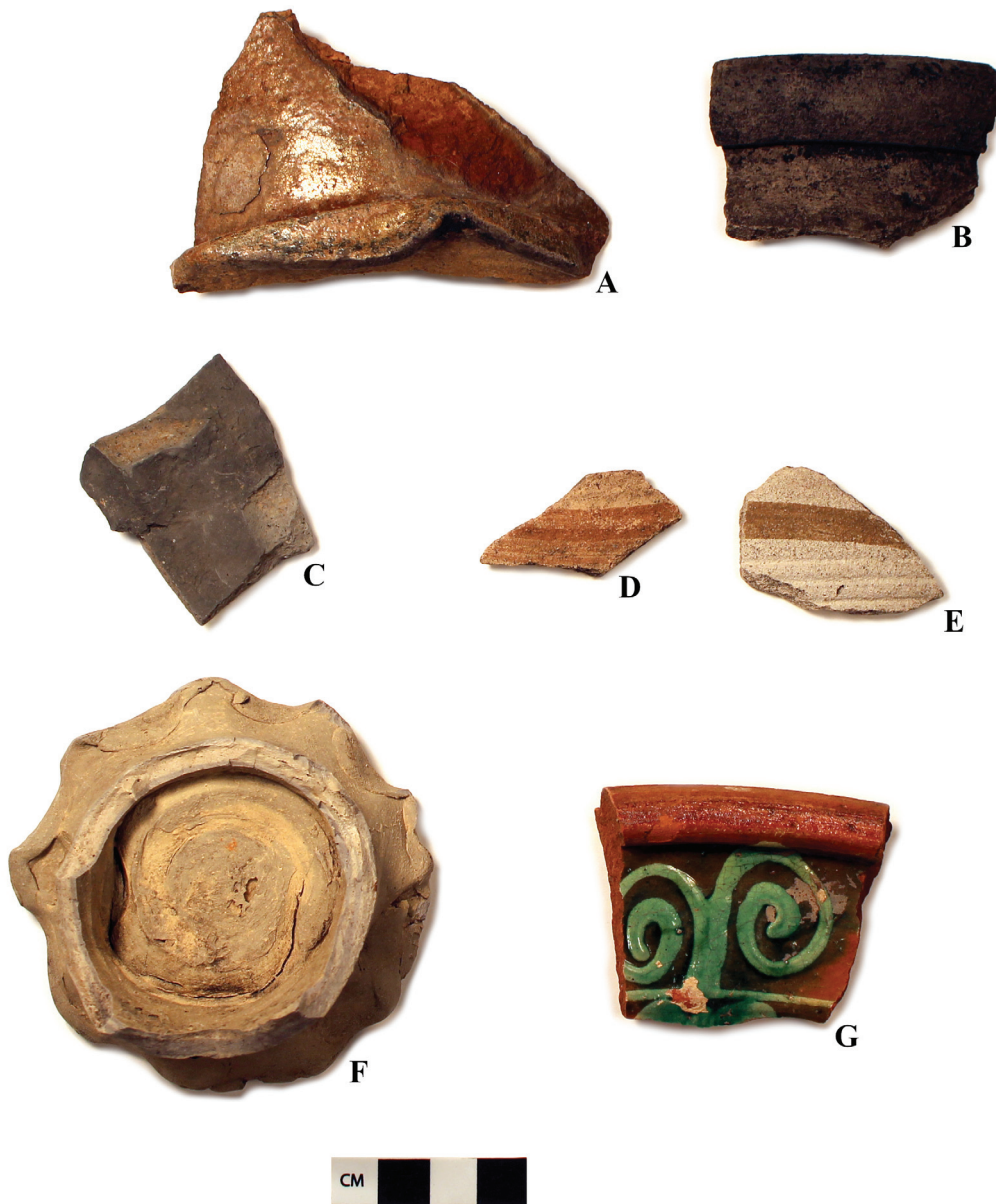
Registreringen har utförts i MS Excel och keramiken har fördelats på 35 fyndposter. Fyndmaterialet har relaterats till kontext och vid registreringen av keramiken har materialet uppdelats i olika godstyper och kärltyper. Vid registreringsarbetet av keramiken har vidare olika kärltyper separerats och antecknats. Dessutom har kärl av olika proveniens separerats på olika fyndposter.

Östersjökeramik

Under tidig medeltid dominerade Östersjökeramiken keramikinventariet i Skåne och godstypen kännetecknas av ett bergartsmagrat lergods utan glasyr. Kärlen var tillverkade för hand och de oftast formade och ornerade på en långsamtgående roterande skiva. En vanlig dekortyp var vågband. Vid undersökningen påträffades endast en ornerad buxskärva och utifrån den övriga keramiken kan keramiken dateras till slutet av 1100-talet eller möjligtvis tidigt 1200-tal. Kärlet var sannolikt av lokal proveniens.

Äldre glaserat rödgods

Det framkom totalt nio skärvor äldre glaserat rödgods vid undersökningen i Falsterbo 8:112. Denna typ av keramik dateras generellt från senare delen av 1100-talet till och med slutet av 1300-talet, men fynd i Lübeck har visat att det äldre glaserade rödgodset förekommer redan från perioden 1150–1175 (Drenkhahn 2017:233). Skärvorna från undersökningen har sannolikt tillhört fem olika kannor och samtliga har utifrån godsfärgen ha haft en sydsåkansk proveniens. En skärva (33 303:83) (Figur 1A) hade en bottenkant som var facetterad och denna typ av kanna benämns för Lundakanna eller Skånekanna. Typen var som namnet antyder vanlig i Skåne. Det äldre rödgodset från undersökningen är sannolikt från både 1200- och 1300-talen.

Figur 1. Keramik från undersökningen. A) Äldre glaserat rödgods, 33 303:83. B) Yngre svartgods från Rhen, 33 303:108. C) Yngre svartgods från norra Tyskland, 33 303:102. D) Pingsdorf, 33 303:99. E) Pingsdorf, 33 303:111. F) Stengods från Siegburg, 33 303:109. G) Yngre glaserat rödgods, 33 303:110.

Yngre svartgods

Det yngre svartgodset har sina rötter i det kontinentala keramikhandverket och merparten av keramiken kom från norra Tyskland men även i Danmark fanns en omfattande produktion. I Lübeck förekommer denna typ av keramik från 1150–1175 (Drenkhahn 2017:Tab. I), och redan från mitten av 1100-talet dominerade det drejade svartgodset keramikinventariet i staden (Gläser 1987:Abb. 2). Det fanns både klotformade trebensgrytor och kannor med flat botten.

Vid undersökningen i Falsterbo 8:112 påträffades sammanlagt 21 skärvor och de har tillhört både kannor och trebensgrytor (Figur 1C) samt odefinierade kärl. Keramiken kom med största sannolikhet från någon av Hansastäderna i norra Tyskland och det kan ha varit från exempelvis Lübeck, Rostock, Greifswald, Stralsund eller Wismar. Ett kärl (33 303:108) var hårt bränt och kornigt med en övervikt mynningskant och det har bedömts vara tillverkat i Rhenområdet (Figur 1B). Minst ett av kärlet (33 303:101) var sannolikt tillverkat i det medeltida Danmark, där det fanns en lokal produktion i Skåne. Det yngre svartgodset från undersökningen är sannolikt från 1200-talet och möjligtvis 1300-talets första del.

Protostengods

Sammanlagt har 49 skärvor klassificerats som protostengods, och det är en godstyp som normalt dateras till perioden 1250–1350. Till skillnad från det tidigare lergodset tillverkades protostengods och stengods av speciella leror, som tål mer än 1250°C, vilket gör att godset inte smälter då det utsätts för dessa temperaturer eller högre. Protostengodset avviker från det utvecklade stengodset eftersom det har ett förhållandevis poröst gods med oftast synliga bergartskorn, vilket det utvecklade stengodset saknar.

Protostengodset från undersökningen utgörs helt av kärl som var tillverkade i Tyskland. Det fanns skärvor som hade tillhört krus från Siegburg i närheten av Köln och Bonn samt från Duingen eller Coppengrave i Niedersachsen.

Nästan hälften av skärvorna har klassificerats som Pingsdorf och det fanns bland annat bemålad keramik (Figur 1D–E). Pingsdorfkeramiken känns igen på en mycket kornig yta och oftast är de bemålade. Några av de äldsta kända fynden har gjorts i Hedeby, men keramiktypen var framför allt vanlig under 1100-talet, och i Schleswig i Schleswig-Holstein dateras det gråa Pingsdorfgodset till 1000- och 1100-talen medan det gula har påträffats från 1100 till strax före 1280 (Lüdtke 1985:Tab. 39, 41). Den bemålade Pingsdorf-keramiken dateras från mitten av 1000-talet till andra hälften av 1100-talet (Sanke 2002:181 f).

Man kan notera att andelen protostengods vid undersökningen utgjorde cirka 60 % av den högmedeltida keramiken och enbart Pingsdorfkeramik uppgick till 25 %. Detta är en mycket hög andel och betydligt högre än vad vi exempelvis ser i städer som Lund eller Roskilde. Detta visar med all tydlighet på att tomten varit viktig under högmedeltid.

Yngre glaserat rödgods

Yngre glaserat rödgods var normalt den dominerande godstypen efter medeltidens slut och keramiken karakteriseras av ett rött lergods med en blyglasyr på insidan av kärlväggen. De vanligaste keramiktyperna var trebensgrytor, krukor samt fat och skålar. Generellt dateras godstypen från 1400 till omkring 1900, och under 1400-talet fanns det främst trebensgrytor, och under 1500-talet uppträdde de första faten. Först under 1700-talet uppträder de typiska krukorna, vilka hade en flat botten och två öron på vardera sida av kärlkroppen.

Det yngre glaserade rödgodset från Falsterbo 8:112 var förhållandevis enhetligt och det kan främst fördelas på trebensgrytor, men det fanns även skärvor (33 303:110) som hade tillhört ett fat (Figur 1G). Det påträffades totalt 40 skärvor och samtliga kärl har bedömts vara av sydsandinavisk proveniens, och mest troligt från Skåne. Dominansen av trebensgrytor samt ett enstaka fat visar att keramiken främst användes som kokkärl, men också att materialet sannolikt är från 1400- och 1500-talen.

Stengods

Liksom protostengodset var det medeltida stengodset en importvara. Den äldsta stengodstillverkningen i Sverige kan placeras så sent som 1700-talet, trots att det finns lämpliga stengodsleror och då främst i nordvästra Skåne. Det viktigaste medeltida och efterreformatoriska produktionscentrumet var Rhenområdet i västra Tyskland, men även Niedersachsen och Limburgområdet i Holland stod för betydande delar av den medeltida stengodsproduktionen.

Vid undersökningen i Falsterbo 8:112 påträffades 15 stengodsskärvor tillhörandes flera olika krus. Samtliga utom ett var tillverkade i Siegburg (Figur 1F) och de har daterats till perioden 1350–1600. En större skärva (33 303:96) har tillhört ett krus som sannolikt var tillverkat i Frechen i Tyskland och kruset var sannolikt från 1700- eller 1800-talen.

Yngre vitgods

Det påträffades tre skärvor yngre glaserat vitgods som har tillhört ett krus respektive obestämda kärl. Kärlen har sannolikt haft en tysk proveniens och de kan dateras till perioden 1550 till 1650.

Sammanfattning om keramiken

Keramiken från Falsterbo 8:112 utgörs av ett 138 skärvor, och det äldsta materialet förefaller vara från omkring 1200-talets början. Vid denna tid fanns det bland annat en hög andel

bemålad Pingsdorfkeramik på platsen, men även nordtyskt yngre svartgods samt skånskt äldre rödgods. Andelen tyskt protostengods var mycket hög och platsen avviker från många andra, inklusive olika kvarter i exempelvis Lund. Andelen importerad högmedeltida keramik var mycket hög, vilket visar på platsens betydelse. På denna tomt avsattes material som hade förts till Falsterbo av köpmän som sannolikt var av nordtysk härkomst och relationen mellan Skånemarknaden och Hansan kan delvis ses genom keramiken från Falsterbo 8:112. I tid sträcker sig materialet fram till slutet av 1500-talet och det fanns även importerat tyskt stengods samt vitgods från denna tid, men de inhemska trebensgrytorna i glaserat rödgods var i majoritet.

Litteratur

Drenkhahn, Ulrik. 2017. Die Keramik der archäologischen Untersuchungen im „Lübecker Handwerkerviertel“. *Studien zum Bronzeguss und zur Keramik im mittelalterlichen Lübeck*. Lübecker Schriften zu Archäologie und Kulturgeschichte 31. Verlag Marie Leidorf GmbH. Rahden/Westf., sid. 301-354

Gläser, Manfred. 1987. Keramikchronologie des 12. und 13. Jahrhunderts in Lübeck. *Archäologisches Korrespondenzblatt* 17. Von Zabern. Mainz, sid. 387–399

Lüdtke, Hartwig. 1985. *Die mittelalterliche Keramik von Schleswig. Ausgrabung Schild 1971-1975*. Ausgrabungen in Schleswig. Berichte und Studien 4. Neumünster.

Sanke, Markus. 2002. *Die mittelalterliche Keramikproduktion in Brühl-Pingsdorf. Technologie – Typologie – Chronologie*. Rheinische Ausgrabungen Band 50. Verlag Philipp von Zabern. Mainz